Po konfiskavimo antroji laida

Przesyłka opłacona ryczałtem

AIDAS

VILNIAUS LIETUVIŲ LAIKRAŠTIS
eina antradieniais ir penktadieniais

DUODA NEMOKAMUS PRIEDUS
Ūkininkams — „ŪKININKĄ"
Vaikams — „VARPELĮ"

Nr. 18 a | Vilnius 1938 m. liepos 1 d. | Pirmi metai

Šiame numeryje

Lenkijos nota ir jos generalinio štabo viršininko revizitai. Dariaus ir Girėno paminklas. Žinios iš Austrijos, Prancūzijos ir Sov. Rusijos. Uždarytos Liet. Ūkio ir Švenčionių „Ryto" d-jos. Čekoslovakija. Iš kitų laikraščių ir t. t.

Lenkijos nota Tautų Sąjungai

Lenkijos vyriausybė įteikė notą Tautų Sąjungai, kurioje išdėsto savo nusistatymą žaliavų klausimu. Savo notoje vyriausybė nurodo, kad Tautų Sąjungos komisija, kuri svarstė žaliavos suskirstymą tarp valstybių, vadovavosi turtingųjų žaliava kraštų interesais. Notoje reikalaujama laisvesnio priėjimo prie žaliavų ir pareiškiama, kad tarptautinė akcija žaliavų srityje būtinai reikalinga. Visų pirmiausia turėtų būti sušaukta tarptautinė konferencija. Ji turėtų surasti bendrus dėsnius, kuriais turėtų pasiremti dvišalės sutartys tuo reikalu.

Prie šios žinios reikėtų pridurtė, kad žaliavų apsirūpinimo reikalu labai interesuojasi tos valstybės, kurios turi daugiau išsivysčiusią pramonę, bet neturi kolonijų.

Generalinio štabo viršininkas Rygoje

Birželio 27 d. generalinio štabo viršininkas gen. Stachiewicz išvyko aplankyti Baltijos valstybių sostines, revizuoti generalinių štabų viršininkus Rygoje, Taline ir Helsinkuose. Su juo išvyko ir keli aukštieji kariškiai.

Rygoje gen. Stachiewicz buvo pasitiktas, kaip pridera pasitikti tokią vietą užimantį asmenį. Jis apsilankė pas valstybės prezidentą, užsienių reikalų ministerį, karo reikalų ministerį ir Latvijos armijos vadą gen. Berkisą.

Gen. Stachiewicz apsilankymas, be abejo, turįs ir politinių tikslų, nes šiuo metu nė vienoje Baltijos valstybių nėra kariuomenės manievrų.

Gen. Gebelsas Dancige

Birželio 26 d. į Dancigą atskrido lėktuvu Vokietijos propagandos ministeris Gebelsas. Jį sveikino Dancigo hitlerininkų vadas Forsteris ir savo prakalboje pabrėžė Vokietijos ir Dancigo vokiečių vieningumą kultūrinėje srityje.

Gebelsas atsakydamas nurodė, kad Vokietijos ir Dancigo vokiečiams stipriau pabrėžti savo vieningumą trukdo kitos valstybės, kurias jis pašiepiamai pavadino „civilizuotomis ir demokratinėmis". Be to, jis protestavo prieš visus tuos, kurie nori trukdyti hitlerininkų veikimą Dancige.

Sugretinę jų kalbas, matome, kad Vokietijos viruotojai nenori pasitenkinti Vokietijos ir Dancigo vokiečių vieningumu vien kultūrinėje srityje.

Trumpos žinios

— Lietuvos vyskupai: J. Kukta, A. Karosas, K. Paltarokas, P. Bučys ir J. Staugaitis su arkivyskupu J. Skvirecku dabar vieši Ryme, kur turi apsilankyti pas Šv. Tėvą.

— Birželio 26 — 29 d. Kaune įvyko Lietuvos pavasarininkų kongresas, kuriame dalyvavo keli šimtai tūkstančių žmonių. Apie jį plačiau bus parašyta kitą kartą.

— Iš Vienos pranešama, kad buv. Austrijos kancleris Šušnigas vis dar laikomas suareštuotas. Jis tokiu būdu neva saugojamas nuo minios, kuri jam keršintų už padarytas anksčiau skriaudas.

— Iš Tokio pranešama, kad Sov. Rusijoje nuo gegužės mėnesio iki šiam laikui sušaudyta 384 raudonieji generolai. Sov. Rusijos armijoje dar liko 324 generolai, sušaudytųjų draugai.

— Sandomiere, Lenkijos gilumoje, buvo rinkimai į miesto tarybą. Endekų partija gavo 5, ozonai — 3 ir žydai — 8 mandatus. Socialistai nepravedė nė vieno atstovo.

— Anglai buvo sumanę atskirti Palestiną nuo Sirijos spygliotų vielų užtvaromis ir pradėjo šį sumanymą vykdyti. Arabai greitai išmoko griauti tokias užtvaras ir iš vielos statyti užtvaras keliuose. Anglai metė savo sumanymą ir pradėjo stiprinti sargybas pasienyje. Nors ir reikia daugiau policijos, bet sienos saugumas dabar tikresnis.

Ką veikia Seimas

Varšuvoje, kaip žinia, yra sušaukti nepapraston sesijon Seimas ir Senatas. Tuo tarpu daugiausia dirba tik jų komisijos. Seimas ir Senatas turi padaryti jiems paskirtą darbą. Tarp tų darbų svarbiausi mums šie: nauja rinkimų tvarka į vietos savivaldybes ir visuomenės dalyvavimas kriminalines bylas nagrinėjant. Pirmasis įstatymas vis dar svarstomas atskiroje komisijoje, kuri savo darbo dar nepabaigė; girdėti, kad ji norinti padaryti kai kurių atamainų pasiūlytame projekte. Antrojo įstatymo projektas komisijai nepatikęs ir ji pasiūlė tą projektą nukelti svarstyti per paprastąją Seimo sesiją. Teisingumo ministeris su komisijos pasiūlymu sutiko ir savo projektą atsiėmė.

Seimo atstovai pateikia vyriausybei nemaža paklausimų. Jų kai kurie gana įdomūs. Taigi, vienas atstovas kun. Lubelskis kreipia vyriausybės dėmesį į nepakenčiamą būklę lenkų Vokietijoje, kitas — Sviatopelk-Mirskis paklausime nupasakoja, kaip aikvoja turtą paskirtieji vienai uždarytajai fundacijai kuratoriai; vieną jų reikėję net traukti teismo atsakomybėn.

Mums praneša, kad vienas seimo atstovas rengia paklausimą ir dėl mūsų Mokslo Draugijos.

Dariaus ir Girėno paminklas

„Liet. Aidas" rašo, kad Dariui ir Girėnui paminklui statyti komitetas netrukus paskelbs konkursą transatlantiniams didvyriams paminklui pastatyti.

Vieta jau galutinai patvirtinta. Paminklas bus statomas Kauno Ąžuolyne, prie valstybinio aikštyno. Vieta, kur netrukus išdygs monumentalus transatlantiniams didvyriams paminklas, yra tikrai graži. Aplinkui auga šimtamečiai ąžuolai, čia pat Mickevičiaus slėnis ir puikūs Ąžuolyno šlaitai. Savivaldybė Ąžuolyną gražina pagal naujai išdirbtą planą. Dabar ten išvedamos alėjos, takai, dedami suoliukai, taisomi gėlynai ir kt.

Šią vietą labai mėgdavęs žuvęs transatlantinis lakūnas Darius. Prieš 14—15 metų daug prisidėjo, kad Ąžuolyne būtų įtaisytas sporto aikštynas. Pats Darius Ąžuolyne praleisdavo poilsio valandas ir sakydavęs, kad ši vieta yra Kauno miesto puošmena. Vienais metais lakūnas Darius sporto aikštyne buvo pasodinęs medelį.

Minėto paminklo statyba prasidėsianti dar šią vasarą. Kertinio akmens pašventinimo iškilmės numatytos liepos 17 d., t. y. tą dieną, kai bus minimas Dariaus ir Girėno penkerių metų žuvimo sukaktuvės.

Norima aprūpinti gydytojais ir kaimai

Gydytojai iki šiol, kaip žinia, dažniausiai apsigyvendavę tik didesniuose miestuose ir miesteliuose, o kaimai ir mažesnieji miesteliai jų neturėdavę. Kad nebūtų per didelio gydytojų susitelkimo didesniuose miestuose, vyriausybė susirūpino juos priversti gyventi ir praktikuoti miesteliuose, turinčiuose mažiau kaip 5000 gyventojų.

Gydytojai, tik ką pabaigę mokslus, paprastai turi metus praktikuoti pas kitus gydytojus, kol įgauna teisę savarankiškai užsiimti žmonių gydimu. Dabar Seimas nori nutarti, kad jaunieji gydytojai praktikuotų prie kitų gydytojų per 5 metus ir iš jų 2 metus būtinai miesteliuose su mažiau kaip 5000 gyventojų. Be to, Seimas nori, kad vyriausybė daugiau remtų jaunuolius, kilusius iš kaimų ir norinčius mokytis gydytojais. Jis tikisi, kad tokiomis priemonėmis bus galima aprūpinti gydytojais ir kaimų žmones.

Austrijoje galimi neramumai (?)

Austriją, po prisijungimo prie Vokietijos, užplūdo hitlerininkai iš Vokietijos ir pradėjo stumti užpakalin Austrijos socialnacionalistus, kurie daugiausia pasidarbavo perversmo metu. Šalinamieji Austrijos socialnacionalistai pasijuto nuskriausti ir užgauti. Nuskriaustu ir užgautu pasijuto pats perversmo vykdytojas Seis Inkvartas. Austrijoje socialnacionalistai pradėjo bruzdėti. Jų bruzdėjimas dar labiau padidėjo, kai pasiųstoji delegacija Derlyne nerado užtarimo ir prie Hitlerio nebuvo prileista. Bruzdėjimą palaiko buv. austrų legiono nariai.

Hitleris, sužinojęs apie galimus neramumus Austrijoje, išsikvietė pas save Seis Inkvartą. Šis primygtinai reikalavo suvaldyti atsiųstąjį Austrijai komisarą Buerkelį, kuris aiškiai remia atgabentus iš Vokietijos gilumos hitlerininkus ir šalina iš užimamų vietų užsitarnavusius hitlerizmui austrus.

Įvedama 40 valandų darbo tvarka

Bliumo vyriausybė buvo pervedusi per parlamentą 40 valandų darbo savaitę. Žinia, kad tai didelis darbininkų laimėjimas. Tačiau jis netrukus virto jų nelaimių priežastimi.

Bliumo vyriausybė savo laiku nepasirūpino sutvarkyti to reikalo taip, kad ir darbininkų reikalai nenukentėtų. Darbininkai, gavę laisvę dirbti tik 40 valandų per savaitę, dirbo per tiek dienų, kol pasibaigdavęs tas 40 valandų laikas, kitas dienas buvo laisvi. Taigi didelėse įmonėse, kur dirba tūkstančiai darbininkų, darbas nutrukdavęs dviem dienom: sekmadienį ir pirmadienį arba šeštadienį. Tos įmonės pradėjo nykti ir užsidarinėti, darbininkai palikdavo be darbo.

Deladiero vyriausybė į tai įsikišo ir be parlamento pagelbos tą reikalą sutvarkė taip, kad ir didesnėse įmonėse turėsiąs eiti darbas per visas darbo dienas. Jos sutvarkymu abi pusės patenkintos, daugiau darbininkai: jų darbo laikas nepadidėjo ir darbo jie turi.

Komunistai keičia savo veikimo programą

Iš komunistų veikimo krypties, kuri pasireiškia šiomis dienomis, buvo juntama, kad jie būsią gavę naują nurodymų iš kominterno, iš Maskvos. Ir tikrai, įtakingas anglų laikraštis „Times" rašo, kad kominterno vyriausias sekretorius Dimitrovas paskelbė naują prieš-fašistinės kovos programą. Joje kominternas kreipiasi į pasaulio darbininkiją ir jai įsako daryti įtaką savo vyriausybėms, kad jos bendrai kovai su Vokietija, Italija ir Japonija dėtųsi su Sov. Rusija. Tarp kita darbininkija turi siekti, kad tos trys valstybės netektų bičiulių, kad joms būtų paskelbtas ekonominis boikotas, kad toks boikotas apimtų ir tas valstybes, kurios palaiko gerus su jomis santykius ir kad pagaliau darbininkija palaikytų ryšius su Sov. Rusijos darbininkija.

Dimitrovas labiausiai kaltina Angliją už jos neryžtingą kovą su fašistinėmis valstybėmis. Jis ypatingai kviečia Anglijos darbininkiją priversti savo vyriausybę mesti nesikišimo politiką.

Dimitrovo nurodymais viso pasaulio komunistams susidomėjo politiniai Anglijos sluoksniai. Jie nurodo, kad naujoji kominterno programa sudarys didelių sunkumų Litvinovui, užsienių reikalų komisarui.

Galutinio L. Ūkio D-jos uždarymo dokumentas

„Aido“ 17 nr. buvo trumpai pranešta, kad Vidaus Reikalų Ministerija šių metų gegužės 31 d. galutinai užtvirtino Vilniaus Lietuvių Ūkio Draugijos uždarymą. Ministerijos sprendimo (rašto Nr. 12/293) turinys tokis:

1) Liet. Ūkio Draugijos skyrių ir ratelių veikimas Vilniaus vaivadijos pasienio ruože sulaikytas Vilniaus vaivados sprendimu 1937 m. vasario 12 dieną. Tas sprendimas 1937 metais kovo 31 dieną Vidaus Reikalų Ministerijos patvirtintas. Liet. Ūkio D-ja, nepaisydama uždraudimo, esą, ir toliau variusi savo darbą, siųsdama į kaimus savo instruktorius, kurie davę ūkininkams patarimų ir, be to, palaikiusi ryšius su nariais, kurie gyveno kaime. Draugija tuo laiku siuntusi savo atstovus skyrių ir ratelių turtui likviduoti ir tai dariusi be administracinės valdžios leidimo. Ministerija patvirtina, kad tokio leidimo Draugijos valdyba Vilniaus vaivadijos įstaigoje prašiusi, bet negavusi. Toliau rašte teigiama, kad tai buvo siunčiami atstovai ne Draugijos turtui tvarkyti, bet ūkininkus instruktuoti ir su skyrių ir ratelių nariais palaikyti ryšius.

Toliau rašte tvirtinama, kad Liet. Ūkio Draugijos valdybos nusiųstame Vidaus Reikalų Ministerijai apeliacijos skunde netiesa rašoma, kad buvo uždrausta veikti pasienio ruože tiktai šios draugijos skyriams ir rateliams, o pats Draugijos centras galėjęs veikti toliau. Pasak rašto, uždraudimas veikti buvęs taikomas visoms Draugijos ląstelėms, kurios buvo pasienio ruože. Vilnius taip pat esąs pasienio ruože, taigi, esą, Vilniuje negalėjusi veikti ir Draugijos centro valdyba.

2) Lietuvių Ūkio Draugijos lėšų šaltiniai buvę apgaubti paslaptimi. Nors jos kasos knygose ir buvo žymimos įplaukos, tačiau Draugijos valdyba, esą, negalėjusi įrodyti, iš kur tos įplaukos buvo imamos. Draugijos valdybos tvirtinimas, kad lėšos buvo gaunamos iš Amerikos lietuvių, Ministerijos nuomone, esąs nepamatuotas. Pagaliau teigiama, kad be atitinkamų įstaigų leidimo ėmimas iš kur kitur tų pinigų, kaipo dovanos, esąs draudžiamas tam tikru įstatymu.

Pasak Ministerijos, Draugijos valdybos aiškinimas, kad aukotojų pavardės nebuvo pateikiamos tų aukų įteikėjų ir reikėjo jos patikrinti laiškais, esą, tik patvirtinąs aukščiau daromą Draugijai priekaištą, kad visa tai buvę apgaubta paslaptingumu. Esą, paslaptingas gavimas tų pajamų, kurių dėka Draugija variusi taip platų veikimą, visai patvirtinąs priekaištus, kad Draugijos veikimui trūkę viešojo pobūdžio, privalomo kiekvienai draugijai.

Ministerijos rašte cituojama Draugijos valdybos skundo žodžiai: „Visos iš užsienio aukos buvo gaunamos be sąlygų ir turėjo vienintelį paskyrimą — vien realizuoti Draugijos tikslus, kurie yra numatyti jos statute“, ir ten pat priduriama, kad aukotojai tokias sąlygas turėję statyti. Tiktai tos sąlygos nesančios žinomos, nes Draugijos raštuose jų nesurasta.

3) Toliau Ministerijos raštas, išverstas į mūsų kalbą, skamba šitaip:

„Visai yra nepamatuotas tvirtinimas, kad priekaištas, jog buvo naudojamasi iš užsienio gauta parama, yra neteisingas, nes lenkų organizacijos naudojasi iš užsieny gyvenančių lenkų ir iš antros pusės lenkai pinigais remia savo organizacijas užsienyje. Šią analogiją reikia pripažinti netinkama, nes lenkų organizacijos užsienyje turi visai kitus tikslus, negu lietuvių organizacijos Lenkijoje. Privaloma Lietuvos Valstybės konstitucija Vilnių vadina savo sostine, o Vilniaus Vadavimo Sąjunga turi tikslą jį prijungti prie Lietuvos. Taigi lietuvių organizacijų iš užsienio gaunami pinigai, prie ko prisipažįsta ir pati Draugija, kaip tik ir buvo pirmiausia skiriami tiems tikslams.

Tokia dalykų padėtis iš tikrųjų grėsė saugumui, ramumui ir viešajai tvarkai ir tokiam įvertinimui teismo sprendimai buvo nereikalingi.

Kadangi iki Vilniaus Vaivadijos Įstaigos padaryto sprendimo, kuriuo Draugija buvo uždaryta, nebuvo aplinkybių, kurios rodytų aprašomosios padėties pakitėjimą buvusio neramumo pašalinimo linkme, dėl to Vaivadijos Įstaiga teisingai padarė išvadą, kad tolimesnis Draugijos veikimas grėsia saugumui ir viešajam ramumui.

Šis sprendimas administracinės instancijos veikimo eigoje yra galutinis.

Departamento Direktorius

(—) Michałowski.

Taip pat galutinai uždaryta
Švenčionių „Ryto“ Draugija

Uždarius apskrities storastai Švenčionių „Ryto“ draugiją, jos valdyba prašė Vilniaus vaivadą storastos sprendimą panaikinti. Šių metų vasario 22 d. ir Vilniaus vaivada raštu pranešė, kad storastos sprendimą laikąs pamatuotu ir todėl „Ryto“ draugiją uždarąs. Valdyba kreipėsi į Vidaus Reikalų Ministeriją, bet ir čia nieko nelaimėjo. Šių metų birželio 24 d. valdyba gavo iš Ministerijos raštą Nr. A.A. 12/284, kuriame pranešama, kad Vidaus Reikalų Ministerija Vilniaus vaivados sprendimą užtvirtina ir Švenčionių „Ryto“ draugiją galutinai uždaro.

Ministerijos sprendimo motyvuose tvirtinama, kad „Ryto“ draugija savo veikimu esą buvusi pavojinga viešai tvarkai ir nesilaikiusi bendrų draugijoms taikomų įstatų. Svarbiausi nusikaltimai esą šie: a) buvo imamos iš užsienio stambios aukos be Ministerijos leidimo, b) nebuvo pažymėta narių pilietybė, c) šešiolika draugijos narių buvo teismo bausti už nelegalų vaikų mokymą, spaudos platinimą ir nepalankumo rodymą Lenkijos valstybei ir d) kad draugija laikėsi ne iš nario mokesčių, bet iš neaiškių šaltinių plaukiančių aukų. Tuo būdu draugija, esą, buvusi ekspozitūra kažkokių veiksnių, kurie, gausiai šelpdami, siekę savo tikslų.

Ministerijos sprendimas administraciniu keliu yra galutinis.

Sprendimą pasirašė Departamento direktorius St. Michałowski.

Čekoslovakija—tautinių mažumų laisvės šalis

Paskutiniu metu nerasite beveik tokio laikraščio, kuriame nebūtų mažiau ar daugiau rašoma apie Čekoslovakiją. Šį klausimą nagrinėdami, vieni pakartoja Čekoslovakijos priešų nusistatymą, jų skleidžiamą nuomonę, kiti nešališkai atpasakoja susidariusią padėtį ir tik retas kas pažymi, kad Čekoslovakija šalia Jungtinių Šiaurės Amerikos Valstybių yra vienintelė politinės laisvės šalis.

Šioje valstybėje iš tiesų yra daug ne čekų, kurie sudaro apie 40% visų gyventojų. Jau vien šis faktas rodo, kad tokia mišri gyventojų atžvilgiu valstybė turi būti vairuojama, tvarkoma prityrusių žmonių. Ir iš tikro šiai valstybei likimas prityrusių vadų nepagailėjo. Neseniai miręs prezidentas Masarykas ir dabartinis prezidentas Benešas yra tai išimtinos mūsų laikų asmenybės ne tik kaipo politikai, kurie žiūri tik valstybės gerovės, bet ir rūpinasi, kad jų valdomoje valstybėje niekam nebūtų daromos skriaudos, kad visi gyventojai turėtų lygias piliečių teises.

O betgi, kaip žinome, šiemet Čekoslovakijos tautinės mažumos labai smarkiai subruzdo, reikalaudamos to, ko negali duoti net demokratiškiausių valstybių vairuotojai. Bruzdėjimo priešakyje atsistojo vokiečiai, kurie, susimetę į vieną partiją, pastatė 8 reikalavimus, kuriuos priėmus Čekoslovakijos vokiečiai taptų Vokietijos... piliečiais.

Kyla klausimas, ar pagrįsti yra Čekoslovakijos tautinių mažumų reikalavimai? Atsakyti tenka šitaip: Jei tautinės mažumos nori atsiskirti nuo Čekoslovakijos, tai jų reikalavimai yra pagrįsti ir suprantami. Bet, jei jos reikalauja išimtinų teisių, tai tie bruzdėjimai yra dirbtinio pobūdžio, ir yra kam nors iš šalies reikalingi. Tiesa, mes, tolokai gyvendami nuo Čekoslovakijos, nežinome tiksliai tos valstybės vidaus santvarkos, bet iš to, ką žinome tik iš spaudos, galime daryti išvadą, kad Čekoslovakijoje tautinės mažumos turi visas politines piliečių teises.

Tai patvirtina nors ir šie faktai. Kai gegužės mėn. važiavo iš Amerikos slovakų delegacija ir vežė Pitsburgo sutarties originalą, Varšuvoje Lenkijos seimo atstovai surengė slovakams priėmimą, kurio metu seimo narys Valevskis pasisakė, kad lenkai esą tikrais slovakų tautos bičiuliais. Į tai Amerikos slovakų delegacijos pirmininkas Hledko atsakė:

— Jei esate mūsų bičiuliai, tai padėkite mums išlaikyti dabartinę Čekoslovakijos respubliką, nes tik šioje valstybėje mes, slovakai, galime susilaukti šviesesnio rytojaus.

Tikrai įsidėmėtinas pareiškimas, iš kurio matyti, kad slovakų tauta Čekoslovakijoje turi lygias teises. Kad taip yra, rodo ir tai, kad dabartinis Čekoslovakijos premjeras Hodža yra ...slovakas.

Premjeras Hodža, ne kas kitas, kviečiasi pas save tautinių mažumų atstovus, su kuriais tariasi dėl tautinių mažumų traktato. Kai skaitome tokias žinias, jos atrodo daugiau panašios į legendą, nes juk yra valstybių, kurių tautinių mažumų atstovai ne tik neprieina prie premjero, bet retai kada gauna pas eilinį ministerį audienciją, tenkindamiesi kokiu nors referentu, kuris, paėmęs memorialą, niekuomet ir neatsako.

Vėl laikraščiuose skaitome, kaip Čekoslovakijos vokiečių „vadas“ Henleinas važinėja į Berlyną, į Londoną ir veda su tų valstybių politikais pasitarimus. Keista, kad Čekoslovakijoje tautinių mažumų atstovams duodami užsienio pasai, ir dar keisčiau, kad iš tokio pono, sugrįžusio iš užsienio iš įvairių konferencijų, čekų saugumo organai nepareikalauja atskaitomybės. Kur kitur būtų kitaip.

Dažnai skaitome laikraščiuose, kad tai vokiečiai, tai vengrai, tai lenkai Čekoslovakijoje šaukia mitingus, kurių metu aptaria savo padėtį ir priima rezoliucijas, reikalaujančias dar daugiau teisių, o paskui organizuoja arba eisenas, arba politinio pobūdžio išvykas.

— Kaip tai? — klausiame vieni kitus. — Čekoslovakijoje tautinės mažumos gali šaukti mitingus, gali jų metu kalbėti, gali net organizuoti eisenas?

Keisti dalykai darosi toje valstybėje, kurios tautinės mažumos tur būt nežino, kad yra valstybių, kurių tautinės mažumos ne tik mitingų negali šaukti, bet neturi teisės jų atstovai sueiti didesniu būriu ir pasitarti kultūros reikalais; artistai mėgėjai negauna leidimo nekaltos komedijėlės suvaidinti. Saugumo dėliai visa tai draudžiama.

Štai keletas faktų, kuriais pasiremdami galime sakyti, kad Čekoslovakija yra politinės laisvės šalis.

Ir tegul kitos pasaulio valstybės duoda tokias pačias laisves visiems savo piliečiams, kaip yra Čekoslovakijoje, tai Europos taika tikrai bus žymiai sustiprinta.

R. Mackevičius.

PETRAS SVYRA.

Iškirstuose baruose

Žvaigždės danguje geso. Mėnuo bluko. Rytų padangės raudonavo.

Aušo šaltas sausio rytas.

Sukaustytame sausio šalčių Eglynų sodžiuje buvo ramu. Tik iš kluonų veržėsi duslūs spragilų garsai. Vyrai kūlė.

Iš rytų saulės spinduliai apšerkšnijusiu miško paviršium slidavo sodžiun. Įspindo užšąlusiuosna langų stikluosna.

Žmonės budo.

Iš kaminų ėmė stačiai į dangų kilti dūmai.

Grįžo šalta saulėta sausio diena. Kluonuose nutilo spragilai.

Sugirgždėjo tvartų durys:—žmonės šėrė gyvulius.

— Einu miškan, — tarė žengdamas pirkion Veinorių sūnus Pranas.

— Tai argi eina kas daugės, — paklausė tėvas.

— Visi bernai. Eisiu ir aš. Užsidirbsiu kokį skatiką.

— Bet ir valdžia vėl daro. Iškirs miškus ir paliks čia dykumas... Tepgi tvarka!.. Paskui tai ir supuvusios šakos negausi... Gaila miškų! Atsimenu, mano laikais tep nebuvo: kitaip miškų prižiūrėjo. Tada miškų buvo kur kas daugiau kap dar, o vis viena gailėjo. O dabar ir sodina ir piauna! Iš kur gi gali būt miškai?! Negerai, vaikai, negerai...—baigė tėvas.

— Tėve! Dabar kitoks gyvenimas!.. Neisim mes kirsti, tai iškirs kiti. Gaila miškų. Bet ar mes ką padarysime?.. Reikia naudotis proga ir žiūrėti, kad jos neišplėštų kiti! Eisiu!

— Gali sau eit. Ar aš draudžiu? Tik tep sau įsikalbėjau...

Prieš pusdienį sodžiaus tylą pertraukė trenksmas: virto nupiauta pušelė!..

Po jos virto antra, trečia, ketvirta, dešimta, penkiolikta, dvidešimta... Septyniolika susikuprinusių, prie žemės pasilenkusių porų piovė pušeles. Tos, kabindamos viena kitą, griuvo... Paskui bernai jas genėjo. Darė kalades...

Kalbėjo, kad Eglynų kaladės eina Anglijon ir Amerikon...

Nuo ankstaus ryto iki vėlaus vakaro kirto bernai, nusimetę kailinius ir milines, medžius. Nešaltos jiems buvo šaltos sausio dienos...

Pylėsi prakaitu.

Vieni su piūklais, leisdami pušeles, kiti jas genėdami...

Taip darbas ėjo dienomis, savaitėmis...

*

Po savaičių prie sodžiaus tilo. Miško jau nebebuvo...

Stigsojo kelmynų plotai, kuriuose rūko laužai. Paskui ir to nebebuvo.

Kaikada sausio vėjas pakeldavo iš laužaviečių smiltis ir nešiojo jas po apylinkę,..

Šiaip iškirstuose baruose buvo ramu.

Tik kartais ramią dieną ištoli pasiekdavo žmones sodžiuje duslūs griūvančių pušelių trenksmai... Kartais vėjas atnešdavo iš tos pusės deginamų šakų dūmus ir iš iškirstų barų smiltis...

Sekmadieniais jaunimas rinkosi vakaruškose.

Užmiršę bernai visos savaitės sunkų darbą miške, šoko. Rūkė, kalbėjo ir šoko... Mergų taip pat netrūko.

— Bernai žinot ką? Girdėjau, kad rytoj ateina gudai kirsti! Valdžia nori greičiau baigti darbus, — kalbėjo Pranas Veinorius.

— Tegu juos šimtas!.. Geriau būtų, kad neateitų. Pinigus plėšia.

— Žinoma. Gerai sakai. Bet žinot, bernai, kas man rūpėjo?

Susirinkę jam nieko neatsakė. Visi tylėjo.

— Taigi, bernai, nepamirškim to, kad gudai apsigyvens pas mus. Kitaip negali. Vaikščios, žinoma, ir mūsų vakaruškosna. Turim neleisti gudams vakaruškose šeimininkauti...

— Gerai, Pranai. Bet kaip mes darysim? Mušimės?...

— O, ne — pertraukė Pranas.— Muštis ne mums. Gražumu, jei norėsim, tai visa, bernai, padarysim.

Muzikontai griežė. Jaunimas šoko. Mergos švelniai glaudės prie bernų krūtinių...

— Ratelis, — šaukė šokdamas Pranas.

Jaunimas sukėsi ratu.

— Iš dešinės! —vėl šaukė Pranas. Ir vėl jaunimas dūko. Kaito bernai, kaip metrus statydami... Visi kvaituliu sukos... Jaunimas ūžė... Pirkioje tvaiko. Oras sunkėjo. Bet jaunimas šoko...

Mėlynuose „machorkos“ dūmuose sukos šešėliai — bernai ir mergos...

Vėlai baigės vakaruška.

Visi skirstėsi. Bernai su mergomis. Lydėjo...

— Pranai, ar greit baigsi darbą miške? — klausinėjo Prano Nastė. Nastė — kaimyno Klimaičio duktė. Bernai Pranui sako, kad Nastė jo merga. Kas gali žinoti? O gal?... Gana to, kad Pranas Nastę išskiria iš kitų mergų... Mėgsta su ja ilgiau pašokti, ilgiau pakalbėti... Dažnai Pranas apie ją ir pagalvoja... Junta, kad nenorėtų matyti Nastės kito glėbyje... Prisiminęs tai Pranas visuomet susipurto...

— Darbo, Naste, yra.

— Baikit greičiau. O tai renkamės vakaroti ir nei vienas net nosies neįkiša... Sakosi nuvargę... — Skundėsi Nastė...

Stovėjo jie prie Nastės vartų. Kalbų negalėjo baigti. Kur gi! Visą savaitę nesimatė! Reikėjo išsikalbėti, kad liktų ir ateinančiai...

— Naste! girdėjai ką kalba apie mus visas sodžius?... — paklausė Pranas.

— Kur tu negirdėsi! Tai ką tu, Pranai, jų bijai?...

— Tegu sau kalba. Aš bernas. Nebijau. Tau, mergai, tai kas kita...

Nastė raudo.

Kodėl Pranas taip kalba?

— Pranai. O ko aš turiu bijoti? Ar aš kalta, kad tave myliu.. Ir tu, Pranai, netylėk! Pats žinai ir aš matau, kad tau patinku... Ko čia slėptis...

— Dar geriau, Naste. Lydžiu tave, nes patinki man. Patinki labiau, kaip kitos mergos... Naste! aš tave taip pat myliu... — tyliai baigė Pranas.

Nastė nuleido galvą. Ji širdyje džiaugiasi. Pranas, rimčiausias sodžiuje bernas—jos bernas!..

Tiesa, apie tai spėjo ir seniau, bet tvirtinti negalėjo.

— Nastė, aš užsidirbsiu pinigų. Pagyvensim... Jaunystėje reikia linksmintis... — kužda viliojančiai Pranas...

Naste—pašėlusi merga!

Nastė, klausydama gražių Prano žodžių, alsuoja. Jos krūtinė — jūra... Pranas žiūri tamsumoj į Nastę...

— Naste...

Jis neišlaiko ir stveria Nastę glėbin... Nastė — jo merga...

— Pranai... gana. Dar kas pamatys. Paskui kalbos sodžiuje...— ištrūkus iš Prano glėbio kalba Nastė...

— Tai ką tu, Naste, bijai?

Jo juokas nulekia tamsumon...

— Jau vėlu... Eisim namo. Rytoj vėl eisi miškan.

— Eisiu.

— Labanaktis, Pranai.

— Labanaktis...

Ji nuėjo...

Pranas atsikėlė priešakinio kiemo vartus...

(B. d.).

Nacionalizmų pavojus

„Aido" 16 numeryje buvo rašyta apie labai smarkų nacionalizmų įsivyravimą pasaulyje. Buvo pastebėta, kad kiekvienas nacionalizmas turi du galu, nes vienas nacionalizmas gimdo kitą na cionalizmą. Dabar norime pakalbėti apie pavojų, kurį pasauliui sudaro nacionalizmas.

Jeigu šiandie kai kuriose valstybėse pirmon vieton statoma tauta ir tautiškumas, tai yra visai nenuostabu. Juk tai visai yra natūralu ir suprantama. Taip juk turi būti, nesgi negalima savo tautos negerbti ir jos nemylėti. Kitaip sakant, patriotizmas yra būtinas dalykas ir jis negali niekam nieko blogo padaryti, jeigu tik jis tautose sveikai pasireiškia. Bet tikrasis patriotizmas nežino kitų tautų neapykantos. Tikrasis patriotizmas neleidžia skriausti kitų tautų. Jeigu, sakysime, aš noriu, kad kiti mane kaip žmogų gerbtų, tai aš visų pirma turiu ir juos kaip žmones gerbti, kitaip sakant, turiu vengti visko, kas gali būti kitiems kenksminga. Taip suprastas patriotizmas yra ir gali būti galingiausias tarptautinio taikingumo ir vieningumo veiksnys. Iš kitos betgi pusės šitaip suprantamas patriotizmas nė kiek nekliudo ginti savo tautą, jeigu ji būna kitos tautos užpuolama. Grynasis patriotizmas gali tik prisidėti prie tarptautinio bendradarbiavimo. Gerai suprantamas tautiškumas taip pat nėra kenksmingas tarptautiniam bendradarbiavimui. Kultūringas tautinių savybių ugdymas negali niekam pakenkti. Netgi pilnutinis žmonijos gyvenimas būtų visai neįmanomas be tautinių savybių ugdymo. \

Blogiausia tačiau, kad šiandie tautiškumas, o su juo glaudžiai susijęs ir patriotizmas yra perdėm supolitinti. O supolitintas tautiškumas ir patriotizmas, kuris vadinamas nacionalizmo vardu, nepripažįsta tautų lygybės idėjos. Nacionalizmas dievina tik savo tautą. Jeigu tikrasis patriotizmas liepia užjausti ir kitas tautas, įvykus kokiai nelaimei, tai nacionalizmas liepia tokiais atvejais tik džiaugtis. Nacionalizmui smagu, kai kitą tautą kokia nelaimė ištinka. Mat, nacionalizmas, ypač kraštutinis nacionalizmas, kuris vadinamas šovinizmu, geidžia, kad tik jo tauta, jo valstybė pasaulyje viešpatautų. Jis geidžia, kad kitos tautos ir valstybės kuo greičiau pražūtų.

Kraštutinis nacionalizmas yra neprotinga egoistinė savo tautos meilė. Vietoje pagarbos nacionalizmas reiškia kitoms tautoms didžiausią neapykantą, antagonizmą. Nacionalizmas iškelia tautybę aukščiau už dorą ir teisę. Nacionalizmas yra perdėm grobuoniško, atseit, imperialistinio pobūdžio. Svarbiausia nacionalizmo teisė yra brutuali jėga. Todėl savaime aišku, kad didžiųjų tautų nacionalizmai yra visuotinei taikai pavojingiausi, nes didelių tautų ir jėga yra didelės. Kadangi vienų tautų nacionalizmai sukelia nacionalizmą, atseit, neapykantą kitose tautose, tai jėgų susikirtimas darosi neišvengiamas.

Pagaliau nacionalizmas yra pavojingas ne tik tarptautiniam bendradarbiavimui arba visuotinei taikai, jis yra nemažiau pavojingas ir pačiai tautai ir valstybei, nes ten, kur yra labiausiai įsivyravęs nacionalizmas, ir krašto viduje vyriausiu įstatymu įstatymu yra jėga, o jėgos vartojimas vietoj įstatymo, kaip žinome, dar niekam niekuomet neišėjo į gera. *A. P.*

IŠ KITŲ LAIKRAŠČIŲ

Dėl gudų vienuolių ištrėmimo

„Aido" 12 nr. korespondencijų skyriuje buvo rašyta, kad Vilniaus vaivados sprendimu iš Drujos tremiami 4 gudų marijonų vienuoliai kunigai. Dabar Varšuvos laikraštis „Gazeta Polska" praneša, kad tiems vienuoliams vaivados įsakymo neišpildžius, jie ištremti su policija. Kitas Varšuvos laikraštis „Kurjer Poranny" tuo reikalu rašo šitaip:

„Vienuolių ištrėmimas iš pasienio juostos įvyko dėl to, kad marijonai varė kenksmingą valstybės santvarkai politiką. Marijonai, kurie 1924 m. pasienio Drujoje įsteigė vienuolyną ir gimnaziją, turėjo tikslą — išauklėti gudų tautai naujus inteligentų būrius.

Vienuoliai marijonai glaudžiai bendradarbiavo su gudų inteligentų grupe, kuri' įeina į „Gudų Tautinį Susivienijimą".

Pirmiausia atkreiptas didelis dėmesys į vaikų auklėjimą, kurie yra kilę iš pasienio kaimų ir gyvena vienuolyno bendrabučiuose.

Jiems buvo įkalbama, kad jie yra gudai, kad jų kalba yra didelės gudų tautos kalba, kad turi auklėtis gudų tautos dvasioje ir kad visokiais būdais išsiskirtų iš lenkų tautybės.

Vienuolyno auklėtinius nuo pat jaunystės ruošė agitatoriais ir lenkiškumo priešais, bijodami, kad kaimo vaikai, atlikdami karo tarnybą ir universiteto studijas, nesulenkėtų. Todėl auklėtiniai buvo laikomi bendrabutyje, atskirti nuo lenkų jaunimo.

Pabaigusieji gimnaziją absolventai buvo siunčiami į Vilnių, kur U. S. B. (universitetas) sudarydavo stiprią gudų jaunimo grupę.

Bet vienuoliai marijonai varė savo darbą ne vien vadin. gudų aplinkoje kilusio jaunimo tarpe, bet ir kitaip kalbančių jų grupėse".

Toliau laikraštis pažymi, kad toks gudų vienuolių veikimas buvęs politiškas ir kenkęs valstybės santvarkai. Todėl vaivadijos įstaiga įsakiusi juos pašalinti ne tik iš Drujos, bet ir iš visos pasienio juostos. Baigdamas laikraštis praneša dar tokią žinią:

„Dabar tardomi gudai marijonai Vilniuje, kur turi Zigmunto gatvėje bendrabutį ir kur vienuoliai vartoja tokius pačius metodus".

KORESPONDENCIJOS

Vydiškės, Švenčionių apskr. *Bažnyčios reikalai.* Vydiškių parapijos bažnyčia, stovėdama paskutiniais laikais sentikės Dorochovienės iš parapijos atsiteistose žemėse, pergyvena daug nenormalių dienų. Prie bažnyčios nėra nei klebonijos nei kitų parapijos pastatų. Klebonas dabar gyvena Rimšėnų viensėdžio „samanotoje bakužėje" apie 1 km. nuotolyje nuo bažnyčios, į kurią jis turi kiekvieną dieną vaikščioti.

Vidiškių parapijos klebonu yra dabar kun. Edmundas Mirovskis. Jis, atvykęs prieš porą metų Vydiškių parapijon, rado prieš jį buvusių klebonų daug skolų (apie 6.000 auks.), bet, būdamas darbštus, apsukrus ir teisingas, įstengė jis iki šiol šią skolą paversti į dešimtinę skolą.

Kun. Mirovskio pastangomis gražiai atnaujinta ir aptvarkyta bažnyčios vidus ir išorė, kas taip pat daug kaštavo pinigų, be to, įsigyta daug bažnytinių daiktų. Dabar maldininkas, būdamas bažnyčioje, gauna daug geresnį įspūdį, negu anksčiau.

Lėšas mūsų klebonas renka visokiais būdais — organizuodamas vaidinimus, loterijas, rinkdamas aukas ir t. t. Štai Sekminių švenčių proga jo pastangomis suorganizuota loterija davė 618 auks. pelno.

Dėlto parapijiečiai tokiu energingai, darbščiu ir sumaniu savo klebonu, kuris gerai tvarko jų parapijinius ir bažnytinius reikalus, yra patenkinti, ir norėtų, kad jis ir toliau klebonautų jų parapijoj, nedarydamas skirtumo tautybės atžvilgiu ir neželmindamas lietuvių parapijiečių tautinių jausmų. *J.*

Lietuvių kalbos skiltis

Kirtis ir priegaidė

Didysis mūsų kalbininkas K. Būga kalbą vadina archyvu, senovės dokumentų rinkiniu.

Kalba, būdama ne šios dienos žmonių kartos padaras, turinti savo praeitį, ji esanti tikras istorijos šaltinis, nes šių dienų kalboje atsispindįs praeitasis žmogaus gyvenimas ir visa jo senovė*).

Jeigu bet kuri kalba yra tam tikras senovės dokumentų rinkinys — archyvas, tai juo labiau galime tuo vardu pavadinti lietuvių kalbą, kurioje kalbininkai suranda visokių senienų. Tuo tarpu kai kitose kalbose amžių būvyje išnyko visa eilė senumo žymių, lietuvių kalboje tų žymių kur kas daugiau pasiliko. Čia panagrinėsime vieną tokią lietuvių kalbos senumo žymę, jos ypatybę, vadinamąją *priegaidę*. Šis žodis glaudžiai susijęs su visiems mums girdėtu ir žinomu žodžiu *gáida* (ne *gaidà*, kaip kad neteisingai visi esame įpratę kirčiuoti), o *gáida, melodija tai neatskiriama dainos ir giesmės* dalis, būtinasis dainos ir giesmės elementas. Kaip dainoje balsas čia kyla aukštyn, čia žemyn leidžiasi, taip ir mūsų kalboje, žodžius ir žodžių tam tikrus skiemenis tariant, balsas įvairuoja. Visi tai, tur būt, esame pastebėję. Šią lietuvių kalbos ypatybę seniai jau yra kalbininkai pastebėję ir nustatę tam tikrus lietuvių kalbos kirčio ir priegaidės dėsnius. Yra žmonių, kurie mano, jog žiloje senovėje žmonės kalbėdami dainuote dainuodavę. Kalbos melodingumas kaip tik ir turi ryšių su pačia žiląja senove, jis yra kalbos senumo žymė. Šiandie visa eilė kalbų, kaip antai, *anglų, prancūzų, vokiečių, lenkų, rusų*, priegaidės neskiria, neturi jos, bet *lietuvių, latvių, švedų, serbų, norvegų* kalbos priegaidę skiria.

Mūsų bendrinė kalba pažįsta dvejopą priegaidę. Kad galima būtų aiškiau iškelti lietuvių kalbos priegaidžių skirtumus, kalbėsime pavyzdžiais. Imkime žodį *vė̃gėlė* ir gerai įsiklausykime, kaip tariame paskutinį šio žodžio skiemenį—*lė*. Nors kiti du skiemens (*vė* ir *gė*) kiekvienas turi po ilgą balsį *ė*, tačiau *lė* skiemuo su tokiu pat ilgu balsiu *ė* yra tariamas ilgiausiai. Garsas *ė* tačiau ilgai tęsiamas ir į tarimo pabaigą darosi lyg stiprėlesnis.

Tas pats garsas nepakitęs nė kilmininko linksnyje *vėgėlės*, paskutinis skiemuo čia visai taip pat bus tariamas, raidės *ė* melodija čia bus visai ta pati. Bet jau kas kita bus naudininke ir galininke, pvz: *vėgėlei, vėgėlę*. Čia skiemens gáida visai kitokia. Garsas *ė* staiga silpnėja, žemyn krinta. Čia stipri garso pradžia, o silpna pabaiga. Šitokį balso slugimą, kaip kad yra skiemenyje *vė*, mūsų kalbininkas kun. J. Jaunius yra pavadinęs *tvirtapradė* priegaide. Čia „tvirta" garso pradžia. Ir priešingai. Žodžio *vėgėlė* paskutiniojo skiemens balsio *ė* „tvirta" pabaiga, o ne pradžia. Ten, kaip matėme, balsas lyg kyla, o ne žemyn krinta. Todėl ir priegaidė bus *kylančioji* arba, kaip tas pats kun. J. Jaunius, o su juo ir K. Būga bei J. Jablonskis pasakytų, *tvirtagalė*.

Vadinasi, turime dvi priegaidžių rūšis, kurių vieną vadiname *tvirtapradėmis*,antrą—*tvirtagalėmis*. Tvirtapradės esti žymimos į dešinę palinkusiu ženkleliu, o tvirtagalės riestiniu, ženkleliu, lyg bangele. Dar keli tvirtapradžių pavyzdžiai: *dáiktas, béržas, kélti, várna, áusti, áušti (viralas áušta)*—ir keli tvirtagalių: *vaĩkas, pir̃štas, var̃nas, aũšti (aušra aũšta)*.

Paskaitęs apie priegaides, dabar galėtų kas paklausti, *kas taiyra kirtis.* Bet akylus skaitytojas jau, tur būt, pastebėjo, kad priegaidėjome tuos žodžių skiemenis, kurie buvo tariami didesniu arba tvirtesniu balsu. *Tas balso pakėlimas tariant žodį ir yra jo kirtis.* Norėdami kirčiuoti žodžius, visai nepažymėdami jų *kirčio rūšies, arba priegaidės*, galėtume ant stipriausiai ištariamo skiemens dėti kokį sutartą ženklelį, ir tiek. Tada žinotume tik, kur yra kirčio vieta, bet nežinotume, koks tas kirtis *tvirtapradis ar tvirtagalis.* Iš to, kas čia pasakyta, gali būti šitokia išvada: priegaidės eina dvi pareigas: a) nurodo, kame yra žodžio kirčio vieta ir b) parodo, kokia yra to kirčio rūšis, gáida, atseit melodija.

Artistams, kurie mokosi rolių, visuomet, pvz., būtų pravartu klaidingai tariamus žodžius savo rolėse ne tik susikirčiuoti, bet ir susipriegaidėti, kad *lietuviškas žodis viešai teisingai skambėtų.*

Trumpieji žodžio skiemens priegaidės neturi, nors būtų ir kirčiuojami; juos žymime kairiniu ženkleliu, pvz.: balà, akìs, ratù, didès, kàs, nès ir t.t. *V. M.*

*) K. Būga, Kalba ir Senovė, pusl. III.

MANO PASTABOS

Žolelės, šaknelės ir knygelės

Vilniuje kasmet įvyksta net keturios mūgės (turgai), šventųjų vardais pavadintos. Kovo 4 dieną — šv. Kazimiero, balandžio 23 dieną — šv. Jurgio, birželio 24 dieną — šv. Jono ir birželio 29 dieną — šv. Petro. Didžiausia mūgė yra pirmoji ir paskutinioji, nors ir dvejose vidurinėse šio to galima įsigyti į visas mūges vietos ir visos Vilniaus apylinkės gyventojai suveža, kas ką turi parduoti, o vienas kitas susiranda ir pirkėjų.

Parduodamųjų daiktų skaičiuje randame ir knygų. Be jų neapseina nė viena minėtųjų Vilniaus mūgė. Knygos, ir tai daugiausia senos, ne tik negadina mūgės savotiško kolorito, bet dargi jį paįvairina. Dera knygos prie garsiųjų riestainių, prie gėlių, prie gydomųjų žolių, prie šaknelių ir prie drobių rietimų. Žodžiu, kur kas parduodama, ten ir knygų gausi. Ir tai pigiai, už kelis skatikus.

Kaipo knygų mėgėjas, nepraleidžiu nė vienos mūgės neapsilankęs ir jų „knygynuose". Nepaaariau išimties ir tik ką pasibaigusioje šv. Jono mūgėje, kuri, kaip žinia, yra garsi savo gydomomis žolėmis ir visokiomis šaknelėmis. Kadangi dėku Dievui, kol kas esu gyvas, sveikas, tai pirmon eilėn dvasios reikalai — knyga.

Gerokai pristumdęs kitus ir pats nemažiau pristumdytas prisiyriau prie „knygynų", kuriuose galite rasti įvairiausiomis kalbomis iš įvairiausių sričių įvairiausių knygų. Žodžiu, pasirinkimu skųstis negalima, nors pirkti nėra ko.

Peržiūrėjęs vieno kito turimus „unikatus", sustojau ties Dominykonų gatvės 13-uoju numeriu, prieš kurį buvo išdėstęs savo „veikalus" ypatingai didelis knygynas, kurio savininkas kartas nuo karto stiprinosi čia pat raudonu limoniadu ir gerklę suvilgęs garsiai kvietė praeivius apžiūrėti jo „unikatus".

Sustojęs dairiausi, varteliojau knygeles, kol pagaliau stabterėjau, lyg stabo ištiktas. Priešais, viešoje vietoje gulėjo Maironio „Pavasario Balsai". Nė į rankas neėmiau, prisiminęs magišką „97" skaitmenį, kuris nenutraukiamai yra susijęs su minėtu veikalu, išleistu dar prieš Didijį karą.

— Ko tamsta taip nustebai? — paklausė „knygininkas". Ši knyga gana gražiai išleista. Jei moki lietuviškai, brangiai nepaskaitysiu. — Auksinas.

Viršeliai dar geri.

— O kitų knygų lietuvių kalba tamsta turi? — paklausiau:

— Turiu,—atsakė džiaugsmingai „knygininkas"—Turiu. Prašau. Knygininkas padavė keletą kitų lietuviškų knygų ant kurių buvo antspaudos vienos mūsų draugijos.

— Kaip tamsta jas gavai? — paklausiau pardavėją.

— Neatsimenu. Ale music z licitacji. Paskaitysiu tamstai pigiai. Dvidešimt skatikų. Pusauksinis. O šita tik dešimts skatikų. Užmokėjęs dar paklausiau:

— Argi taip pigiai parduodamas tamsta uždirbi?

— Music taip, nes pirkau kilogramais, kaipo makuliatūrą.

×

Ilgai dar stumdžiausi neidomioje minioje, turėdamas rankose antspauduotas lietuviškas knygas, iš kurių neseniai mokėsi ir lavinosi mūsų jaunimas, o kurios dabar pardavinėjamos kartu su gydomomis žolelėmis ir šaknelėmis.

Tai buvo 1938 metais birželio 24 dieną, suėjus trims mėnesiams ir penkioms dienoms nuo kovo 19 dienos.

R. M.

— Ispanijos vyriausybininkai paskelbė dekretą, kuriuo įsakoma suteikti visokių lengvatų tiems, kurie šauktųsi kunigų. Tuo pačiu dekretu kunigams leidžiama vykdyti savo misijas visuose kariuomenės dalyse. Šio dekreto paskelbimas rodo, kad prieš tai kunigai negalėję darbuotis vyriausybininkų kariuomenėje.

VILNIAUS KRONIKA

Dėl galutinai uždarytų lietuviškų draugijų

Kaip „Aide" jau buvo rašyta, dėl Vilniaus vaivados sprendimu uždarytų lietuviškų draugijų į Varšuvą siuntė memorialus, prašymus ne vien Vilniaus, bet ir viso krašto kaimiečiai lietuviai. Bet, matyti, kai kurių žygiai jau buvo pavėluoti, nes iš gautų pranešimų aiškėja, kad Vidaus Reikalų Ministerija Lietuvių Mokslo Draugijos, Lietuvių Ūkio Draugijos ir Švenčionių Liet. Švietimo „Ryto" Draugijos uždarymą galutinai yra patvirtinusi šių metų gegužės mėnesio antroje pusėje. Dar nežinomas likimas šių uždarytų draugijų: 1) Liet. Šv. Kazimiero Draugijos, 2) Vilniaus Švietimo „Ryto" Draugijos, 3) Liet. Mokytojų Sąjungos, 4) Liet. Sporto Klubo ir 5) jau likvidavimo stadijoje esančios Lietuvių Labdarybės Draugijos, nes dėl šių dar yra apeliuota aukščiau.

Taip pat tenka sužinoti, kad būsią daromi tolimesni žygiai ir dėl galutinai uždarytų Lietuvių Mokslo Draugijos, Lietuvių Ūkio Draugijos ir Švenčionių „Ryto". Dar bus kreiptasi į Aukščiausiąj Administracijos Tribunolą Varšuvoje. Šioji įstaiga yra vyriausioji ir nuo jos sprendimo pareis galutinis šių draugijų likimas.

Tvarkomas Gedimino kalnas

Gedimino kalnas sparčiai tvarkomas. Dar pernai buvo išvalyta užsilikusios kalno rytų pusėje pilies dalis. Iš jos buvo išvežti griuvėsiai, sienos sustiprintos ir akmenimis pridengtos. Dabar atkasama išlikusi siena kalno šiaurės dalyje, išvesta kadaise tarp pilies ir bokšto. Ta siena nuo bokšto pradėta atstatyti iš akmenų, kurie buvo surinkti bevalant pilį. Šios sienos viduryje užtikta, kaip spėjama, trečiojo bokšto pamatai. Pažymėtina, kad siena buvo statyta iš lauko iš akmens, iš vidaus—iš didelių raudonų plytų. Pradėtas tatsyti ir pats bokštas. Prie jo pastatyti pastoliai, langai stiprinami, sienos lopomos. Iš visa matyti, kad būsiąs pastatytas dar trečias aukštas. Jau dabar statomi iš geležies ir cemento stulpai, kurie turėsią būti būsimųjų sienų ramsčiais. Kad šis aukštas būsiąs pastatytas, bokštas įgausiąs, tenka spėti, tokią pat maždaug išvaizdą, kokią jis turėjąs prieš Didįjį karą.

Uždarytos Lietuvių Mokslo Draugijos reikalai

Uždarytos Lietuvių Mokslo Draugijos pirmininkas kun. dr. A. Viskantas, gavęs pakvietimą, birželio 23 d. buvo nuvykęs su valdybos nariu A. Bieliniu į Draugijos būstinę, kur Vilniaus miesto storasta p. Černichovskis ir valdininkas p. Vulcas jų akyvaizdoje atliko dėl kai kurių Draugijos knygų tam tikrus formalumus.

Kalbama, kad tuo pat metu buvo atvažiavęs pažiūrėti Lietuvių Mokslo Draugijos būstinės ir Vilniaus vaivada p. Bocianskis.

Birželio 27 d. Liet. Mokslo Draugijos pirmininkas kun. dr. A. Viskantas buvo pakviestas į Vilniaus Miesto Storastijos įstaigą, (buvo nuvykęs su p. Untuliu), kur iš jo pareikalauta atiduoti turimus Draugijos dokumentus ir numizmatinių dalykų spintos raktus. Pirmininkui pareikalavimo dėl tam tikrų formalių priežasčių neišpildžius, surašytas protokolas.

Vienkartiniai žurnalai

Praėjusį mėnesį Vilniuje išėjo du vienkartiniai lietuviški žurnalai: „Mūsų Kelias" — skiriamas bendriems jaunimo reikalams ir „Piūvis" — dailės ir literatūros žurnalas. Pirmojo redaktorius-leidėjas A. Atroška, antrojo — Z. Prantkelevičius.

Ruošiamasi į tautinę sporto olimpiadą

Šio liepos mėnesio antroje pusėje Kaune ir Klaipėdoje rengiama pirmoji lietuvių tautinė sporto olimpiada. Joje pakviesta dalyvauti viso pasaulio lietuviai sportininkai. Rodos, gavo bendrą pakvietimą ir mūsų sportininkai.

Tenka sužinoti, kad Vilniaus lietuviai sportininkai šiame nepaprastame lietuvių sportininkų pasirodyme taip pat norėtų dalyvauti ir, pasinaudodami gautu pakvietimu, ruošiasi išvykti. Kadangi yra trumpas laikas, tai jie ruošiasi su dideliu atsidėjimu. Kartu su jais taip pat ketina vykti ir kai kurie kiti Vilniaus lietuviai.

Bet suprantama, jų išvykimas pareis nuo to, ar gaus išvykimui vietos valdžios leidimą.

Trumpos žinios

— Birželio 27 d. Šotlandijoje palaidota Anglijos karalienės motina. Laidotuvėse dalyvavo Anglijos karališkoji pora, visas diplomatinis korpusas ir anglų visuomenės didikai.

— Irano sosto įpėdinis norįs vesti Egipto karaliaus seserį. Giminystės karališkųjų šeimų ryšiai turės sustiprinti politinius ryšius tarp valstybių.

— Čekoslovakijos premjeras Hodža šiomis dienomis priėmęs lenkų ir vengrų tautinių mažumų atstovus ir su jais tarėsi jų reikalais ir supažindino su ruošiamu joms statutu.

— Amerikoje oficialiai paskelbta, kad gegužės 1 d. buvo daugiau kaip 10 milijonų bedarbių.

Laiškas Redakcijai

Gerbiamam Ponui „Aido" Redaktoriui.

Didžiai Gerb. Pone Redaktoriau! Maloniai prašau Poną Redaktorių įdėti savo laikraštyje šį mano pareiškimą:

Š. m. birželio mėn. 28 d. „Aido" 17 num. buvo įdėtas p. Stasio Čepulio (nerašau daktaro, nes šio titulo jis dar neturi) laiškas, kuriame jis viešai manė įžeidžia ir šmeižia, prikišdamas man nebūtus ir iš piršto išlaužtus dalykus. Kalbėdamas apie tai, kad jis—p. St. Čepulis, būdamas š. m. birželio mėn. 18 d. Melagėnuose, turėjęs kažkokį incidentą su p. Antanu Prašmutu, rašo: „Vėliau patyriau, kad minėtas manęs užpuolimas yra susijęs su p. agronomo Motiejaus Kraužlio prieš mane varoma nešvari akcija".

Dėl to griežtai pareiškiu, kad

1) nuo š. m. gegužės mėn. 23 d. iki šiai dienai niekur nebuvau iš Vilniaus išvažiavęs, taigi ir tą birželio 18 d. Melagėnuose nebuvau;

2) su sakytu incidentu neturiu nieko bendro, nes p. St. Čepulio, kaip eilinio piliečio, asmuo nei jo šeima visiškai manęs neinteresuoja. Žmogus gyvena, duoną valgo — tevalgo. Nieks jam to nesigaili—nesigailiu ir aš. Patį p. St. Čepulį pažįstu tik iš matymo ir pavardės — jokių su juo reikalų niekad neturėjau ir nenoriu turėti;

3) p. St. Čepulio tvirtinimas, esą aš turįs tikslą sukelti mūsų visuomenėje srovines kovas ir tuo esąs žalingas mūsų visuomenei, yra gryniausias ir begėdiškas šmeižtas. Pagaliau jis, be vadovėlio daugiau nieko nežinąs, neturi jokios teisės vadinti ką nors visuomenei žalingu, nes neturi tam jokių įrodymų;

4) nė vieno daromo man viešai priekaišto p. St. Čepulis neparėmė įrodymais, kurių jis neturi ir, tikras esu, niekad jų neturės. Tuo tarpu aš, reikalui esant, galiu duoti eilę faktų ir liudininkų, kurie patvirtins, kad taip nebuvo, kaip p. St. Čepulis rašo.

Todėl visą p. St. Čepulio insinuaciją, iš kurios kyšo kažkoki neaiškūs ir nešvarūs tariamos visuomenėje srovinės kovos tikslai, vadinu tikraisiais vardais: *šmeižtas, melas ir provokacija!*

Gal p. St. Čepulis ir už jo pečių stovintieji bičiuliai nori tokiu laišku sukelti srovines kovas, kurios bent šiuo sunkiu mūsų krašto lietuvių gyvenimo metu yra aptilę? Jei taip, tai reikia turėti drąsos atvirai pasisakyti, o ne raustis po žemėmis, kaip kurmiui. Bet tada ir atsakomybė už tos kovos rezultatus teks ponams Čepuliams, kurie tą kovą išprovokavo ir sukėlė. Gėdintis savo darbų padoriam lietuviui negarbinga.

Baigdamas dar pareiškiu: jei p. St. Čepulis turi bent kiek savigarbos ir etikos pajautimo, tai privalo tokias insinuacijas ir šmeižtus viešai atšaukti. Jei to nepadarys, tai aš pasilieku sau teisę savo, kaip lietuvio ir žmogaus, garbę apginti ir gauti satisfakciją savo nuožiūra.

Su tikra pagarba
Inž. Motiejus Kraužlys.

Vilnius, 1938.VI-28 d.

KARAS KINIJOJE

Japonai perėjo patvinusias vietas

Japonų kariuomenės žygiavimas į Hankau, kaip žinome, buvo potvynio sulaikytas. Dabar pranešama, kad jų kariuomenė pagaliau perėjo per patvinusį ruožą ir vėl susidūrė su kinų armija. Čia japonai užtiko kelias kinų divizijas ir jas be didelio sunkumo išsklaidė. Kelios japonų armijos dalys pasistūmėjo toliau į rytus nuo geležinkelio, einančio iš Pekino į Hankau. Kinų kariuomenė skubiai traukiasi tuo geležinkeliu pietų link. Kita japonų armija stengiasi pereiti per Geltonąją upę ir stumtis dar toliau Kinijos gilumon, į rytus, ir užimti tas vietas, kur yra įsigalėję kinų komunistai. Trečioji japonų armija slenka Mėlynosios upės pakrančiais. Jąją lydi nemažas didokų laivų būrys, kuris padeda sausumos kariuomenei grumtis su kinais. Čia japonų užpakaly kinų partizanai paleido Mėlynosios upės vandenis ir patvindė didelius plotus. Apskritai, kinai ginasi, griebdamiesi net pavojingų ir patiems priemonių.

Čangkaišekas norįs taikytis

Hongkonge tariasi Anglijos, Prancūzijos, Italijos ir Vokietijos ambasadoriai. Anglijos ambasadorius pranešęs, kad Čangkaišekas prašęs tarpininkauti jo konflikte su Japonija. Anglijos nusistatymas šiuo reikalu tuo tarpu dar nėra žinomas.

Prie susitaikymo Čangkaišeką esa verčią nepamumai, kurie jau galį kilti. Čangkaišeko šalininkų dalis esą linkusi nutraukti karą su Japonija ir pradėti taikos derybas. Tarp Pekino ir Hankau esą nuolat važinėją kurierai, kurie veža šiąją žinias nuo Japonijos pastatytosios vyriausybės Pekine kuomintango (didžiausia kinų politinė partija) vadams ir atvirkščiai. Kad Čangkaišekas esas jau pasiljęs, galima esą spręsti ir iš fakto, jog kinų partizanai, kurie veikia japonų užpakalyje, pradėję dideliais būriais pasiduoti į japonų rankas.

Čangkaišekas veda derybas su Sov. Rusija, kuri ketinanti suteikti jam paramą. Tačiau, kol tos paramos jis susilauksiąs, jau gali būti per vėlu.

Anglija ir Prancūzija veiksiančios iš vieno

Japonija rengiasi pulti Kiniją pietuose. Jos karo laivynas jau yra užėmęs kelias salas prie pietų Kinijos pakrančių ir į jas rengiasi iškelti kariuomenę. Iš visų salų bene svarbiausioji būtų Hainano sala ir ją taip pat japonai norėtų užimti. Bet ši sala yra arti Prancūzijos Indochinų kolonijos. Prancūzija nenorėtų turėti taip arti tokį stiprų kaimyną ir pranešė į Tokio, kad ji nepakęsianti Hainano užėmimo ir kad tą salą ginsianti visomis išgalėmis. Pažymėtina, kad prie Prancūzijos pareiškimo yra prisidėjusi ir Anglija. Jos atstovas pranešęs japonams, jog Anglija šiuo reikalu palaikysianti Prancūziją ir su ja eisianti iš vieno.

KARAS ISPANIJOJE

Kautynės eina be paliovos

Karo veiksmai vyksta tarp Teruelio ir Sagunto. Iš pranešimų matyti, kad kautynės eina be atvangos ir labai atkaklios. Nacionalistams nelengva eiti priekin. Pranešimuose nurodomi pavadinimai kaimų ir aukštumų, kur įsistiprina nacionalistai, ar kur atsigauna vyriausybininkai, bet mes jų dėl tų vietų mažos reikšmės nekartojame.

Vis kalbama apie karo pabaigą

Dabar daugiau visi domisi, kaip pasielgsianti Anglija, kurios prekybos laivai ir toliau skandinami, ar ką pasakysianti Italija dėl savanorių atšaukimo.

Anglija kreipėsi į Italiją, prašydama paveikti gen. Franko, kad šis uždraustų skandinti prekybos laivus Viduržemio jūroje. Gen. Franko paklausė Italijos patarimo ir pranešė Anglijai, kad jis jau įsakęs, kiek galima, saugotis kenkti prekybos laivams; tai podraug esąs ir jo atsakymas į Anglijos notą dėl laivų bombardavimo. Šis atsakymas Angliją tuo tarpu visiškai patenkinęs.

Prancūzija tuo pat metu pradėjo spausti Barceloną atsisakyti nuo grasinimų Italijos ir Vokietijos adresu. Barcelona po Prancūzijos patarimų pranešė, kad jos pareiškimą Prancūzijai ir Anglijai spauda iškreipusi ir ta prasme išleido atitaisymą. Barcelonos pasielgimas patenkino Italiją ir Vokietiją.

Nesikišimo Komitetas toliau tariasi dėl savanorių atšaukimo. Jo darbai jau tiek nuėjo priekin, kad galima turėti vilties, jog savanorių atšaukimas netrukus būsiąs pradėtas. Komitetui daug padeda Anglija ir Italija. Italija bene pati, be Komiteto pagalbos, pasiimsianti savo savanorius. Toks Italijos palankus nusistatymas pareinąs nuo jos įsitikinimo, kad gen. Franko jokis pavojus negresiąs, nes jis atšauktuosius italus galėsiąs pavaduoti sumobilizuotais ispanais ir marokiečiais. Be to, Prancūzija, Anglijos vis labiau spiriama, aklinai uždarė sieną su Ispanija ir nieko jon nepraleidžia.

Reikalas, kuris reikėtų išaiškinti

Ar bus uždaryti universitetai naujiems studentams?

Spaudoje pasirodė žinių, kad šiemet rudenį akademinės mokyklos (universitetai) nepriimsiančios naujų klausytojų, vadinas, šiemet baigę gimnazijas jaunuoliai turėsią palikti be mokslo. Dėl šios žinios PAT paskelbė tokį pranešimą:

„Ryšium su pasirodžiusiomis spaudoje žiniomis Švietimo Ministerija paaiškina, kad studentų priėmimas į akademines mokyklas dekanų ir skyrių tarybų tvarkomas. Studentų, kurie gali būti priimti, skaičiaus sumažinimas gali būti padarytas tik skyriaus tarybai pasiūlius ir Švietimo Ministerijai tokį pasiūlymą patvirtinus.

„Švietimo Ministerija pažymi, kad ji nėra gavusi nė iš vienos skyriaus tarybos pasiūlymo neleisti įsirašyti į pirmuosius studijų metus. Ji taip pat nieko nežinanti, kad skyrių tarybos norėtų neleisti moterims studijuoti artimiausiais akademiniais metais".

„Gazeta Polska", paduodama PAT pranešimą, nuo savęs priduria, kad Švietimo Ministerija nieko „nepaaiškino" savo paaiškinime. Ir tikrai, nėra žinios, ar visi šiuo reikalu gandai yra pramanyti ir ar turi bent kokį pagrindą plisti. Nepasisakė Švietimo Ministerija, kaip ji pasielgsianti, jei kurio nors universiteto skyriaus taryba ateitų su pasiūlymu šiais metais uždaryti universiteto duris naujiems studentams. Kas, kas, — o Švietimo Ministerija galėtų tai pasakyti.

— Vieno Amerikos universiteto profesorius paskelbė sumanymą, kaip turėtų būti atiduotos Amerikai Didžiojo karo skolos. Jis siūlo reikalauti tik kapitalo be palūkanų ir leisti skolininkėms mažu muitu daugiau įvežti Amerikon prekių. Girdėti, kad šis sumanymas yra remiamas ir Amerikos vyriausybės.

„AIDO" REDAKCIJA ir ADMINISTRACIJA: Wilno, ul. Dąbrowskiego 5—1. Administracija priima nuo 9 iki 13 val.

REDAKCIJA gaunamus straipsnius ir korespondencijas taiso ir trumpina savo nuožiūra. Nespausdintų korespondencijų ir smulkesnių straipsnių redakcija nesaugo. Rankraščių savo lėšomis negrąžina.

PRENUMERATA: Metams — 3 auks. Užsienyje — 2 doleriai. Atskiro numerio kaina 10 skatikų. Skelbimų kaina: tik ketvirtame puslapy 20 skatikų už eilutę.

Leidėjas ir atsak. redaktorius Liudvikas Cicėnas.

„RUCH" spaustuvė, Tatarska 6. Telef. 21-83.